

ВІДГУК

**рецензента доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри теорії права, міжнародного права та приватного права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
на дисертацію Антонова Артема Сергійовича на тему:
«Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право**

Опрацювання рецензованого дисертаційного дослідження, апробаційних матеріалів дисертанта, положень адміністративно-правової доктрини, чинного законодавства України, практики його застосування та джерельної бази за темою дисертації дає підстави стверджувати, що подана на захист дисертація Антонова Артема Сергійовича є завершеним, цілісним, методологічно забезпеченим і практично зорієнтованим науковим дослідженням актуальної проблематики адміністративно-правової охорони права власності. Робота відповідає профілю спеціальності 081 – Право, має належний рівень теоретичного узагальнення, містить науково обґрунтовані висновки і пропозиції, а її автор виконав поставлені дослідницькі завдання та досягнув заявленої мети.

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Право власності належить до фундаментальних конституційних прав людини і водночас є однією з базових передумов стабільності правопорядку, економічного розвитку, соціальної безпеки та довіри до держави. В умовах воєнного стану, масового переміщення населення, пошкодження та знищення майна, ускладненого доступу до реєстрів, втрати документів, зміни режимів доступу до об'єктів, а також зростання ризиків ситуативних посягань на майно питання публічно-правової охорони права власності набуває особливої ваги.

Важливість обраної дисертантом теми посилюється і тим, що адміністративно-правовий вимір охорони права власності тривалий час залишався менш концептуалізованим порівняно з цивільно-правовими та кримінально-правовими механізмами. У правовій науці традиційно значна увага приділялася речово-правовим способам захисту власника, кримінально-правовій охороні майна, проблемам відшкодування шкоди та судового захисту. Водночас саме адміністративне право забезпечує значну частину повсякденного, оперативного й превентивного впливу держави у сфері охорони власності: через контроль, нагляд, дозвільні процедури, реєстраційні режими,

поліцейське реагування, адміністративно-юрисдикційне провадження, виконання постанов та профілактику правопорушень.

У цьому контексті дисертація А. С. Антонова має суттєве теоретичне значення, оскільки автор послідовно обґрунтовує тезу про те, що адміністративно-правова охорона права власності не може бути зведена лише до адміністративної відповідальності або до допоміжної функції щодо цивільно-правового захисту. Дисертант переконливо показує, що йдеться про самостійний адміністративно-правовий інститут, який охоплює матеріальні заборони, компетенційні приписи, процедурні гарантії, юрисдикційний цикл, превентивні заходи, виконання постанов і відновні елементи.

Заслуговує на підтримку методологічно важливе розмежування автором категорій «власність», «право власності» і «майно». У дисертації обґрунтовано, що власність є ширшою соціально-правовою категорією, право власності – юридично оформленим і гарантованим виміром належності майна певному суб'єкту, а майно – об'єктом, щодо якого реалізуються відповідні правомочності та охоронні механізми. Таке розмежування має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки дозволяє точніше визначати об'єкт адміністративно-правової охорони, предмет посягання, правовий титул потерпілої особи та межі втручання публічної влади у майнову сферу.

Особливої уваги заслуговує висновок дисертанта про те, що адміністративно-правова охорона права власності є ширшою за захист права власності. Якщо захист переважно пов'язується з реагуванням на вже вчинене порушення, то охорона охоплює також нормативне закріплення заборон, профілактику, контроль, припинення правопорушень, документування, розгляд справ, виконання постанов, відновлення порушеного майнового стану та усунення причин і умов правопорушень. Такий підхід дозволяє перейти від вузького санкційного розуміння адміністративної відповідальності до комплексного бачення адміністративно-правового механізму забезпечення майнового правопорядку.

Зміст дисертації свідчить про належний рівень опрацювання автором доктрини адміністративного права, законодавства України, підзаконного та відомчого регулювання, судової практики, практики Європейського суду з прав людини, а також сучасних статистичних та аналітичних матеріалів. Дисертант вміло поєднав теоретико-правовий, адміністративно-деліктний, адміністративно-процесуальний, інституційний і практико-орієнтований виміри дослідження.

Структура дисертації є логічною і відповідає поставленій меті. У

першому розділі автор розкриває методологію захисту права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони, аналізує інститут охорони права власності в адміністративному праві, систему суб'єктів такої охорони та адміністративні правопорушення у відповідній сфері. У другому розділі досліджено юрисдикційний механізм захисту права власності, компетенцію державних органів, адміністративно-процесуальну діяльність у справах про адміністративні правопорушення, а також проблематику адміністративно-юрисдикційної діяльності. Третій розділ присвячено профілактиці адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності та пропозиціям щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення й організаційного механізму адміністративно-правової охорони права власності.

Варто позитивно оцінити запропоновану дисертантом функціональну класифікацію суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності. Автор обґрунтовано відходить від формально-перелікового підходу і пропонує розглядати відповідну систему крізь призму функцій, які виконують різні суб'єкти: нормативно-організаційне забезпечення, безпосередній охоронний вплив, юрисдикційна діяльність. Така модель дозволяє уникнути змішування правотворчих, виконавчо-розпорядчих, контрольних, правоохоронних і юрисдикційних функцій у межах одного механізму.

Суттєвим науковим здобутком є обґрунтування системоутворювальної ролі Національної поліції України у сфері адміністративно-правової охорони права власності. Дисертант слушно зазначає, що поліція не завжди є органом, який остаточно розглядає справу і виносить постанову, однак саме вона у значній кількості випадків виконує ключові первинні процесуальні дії: виявляє правопорушення, припиняє його, документує подію, складає протоколи, забезпечує фіксацію доказів, застосовує заходи забезпечення провадження та передає матеріали компетентному органу. Саме тому роль поліції у відповідному механізмі є ширшою, ніж роль одного з юрисдикційних суб'єктів.

Позитивної оцінки заслуговує аналіз адміністративних правопорушень, що посягають на право власності. Автор не обмежується формальним переліком складів Глави 6 КУпАП, а пропонує концептуальну класифікацію відповідних деліктів за об'єктом посягання. Обґрунтовано виокремлено посягання на державну власність на природні ресурси, посягання на приватну та іншу недержавну власність, а також посягання на нематеріальні об'єкти майнових прав, зокрема інтелектуальну власність, геопросторові дані та метадані. Такий підхід є вдалим, оскільки враховує сучасне розширення об'єктів майнової цінності та ускладнення режимів їх правової охорони.

Значним здобутком роботи є розкриття юрисдикційного механізму охорони права власності через чотиристадійну модель провадження у справах про адміністративні правопорушення: порушення справи, розгляд справи, перегляд постанови та виконання постанови. Дисертант переконливо доводить, що найбільш уразливими є саме початкова стадія та стадія розгляду справи, оскільки на них формується доказова база, здійснюється первинна кваліфікація, забезпечуються права учасників провадження, оцінюються докази та мотивується рішення. Такий підхід має не лише теоретичне, а й практичне значення для вдосконалення правозастосовної діяльності.

Особливої уваги заслуговує розділ дисертації, присвячений проблематиці адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів у сфері охорони права власності. Автор системно виявляє і групує основні вразливості чинного механізму: нормативно-структурну фрагментарність і відомчу варіативність процедур; інституційну множинність суб'єктів і конкуренцію компетенцій; розрив між суб'єктом документування і суб'єктом розгляду справи; методичну недостатність стадій доказування і документування; проблеми цифрових доказів; кваліфікаційну невизначеність на межі адміністративної, кримінально-правової та приватноправової площин; формалізацію розгляду справ; недостатнє мотивування постанов; слабку керованість виконання постанов і профілактичного зворотного зв'язку.

Важливо, що зазначені проблеми розглянуті дисертантом не абстрактно, а з урахуванням реальних умов воєнного стану. У роботі враховано вплив кадрового дефіциту суддів, зміни територіальної підсудності, пошкодження судової інфраструктури, мобільності населення, втрати документів, ускладнення комунікацій та доступу до реєстрів. Такий контекст посилює прикладне значення дисертації, оскільки адміністративно-правова охорона права власності в сучасних умовах має враховувати не лише нормативну модель, а й реальні інституційні та організаційні обмеження правозастосування.

Слід позитивно оцінити запропоновану автором концепцію профілактики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності. Дисертант обґрунтовує, що профілактика є не допоміжним, а системоутворювальним компонентом адміністративно-правової охорони. Запропонована двоконтурна модель профілактики – передделіктна ризик-орієнтована превенція і постделіктна профілактика через матеріали адміністративного провадження – є науково переконливою та практично придатною. Вона дозволяє розглядати профілактику не як сукупність розрізнених заходів, а як керовану управлінську політику, що спирається на аналіз ризиків, локальну оперативну інформацію,

взаємодію з громадою та оцінювання результативності.

Окремо варто відзначити диференційований підхід дисертанта до ролі різних підрозділів Національної поліції у профілактиці правопорушень проти власності. Патрульна поліція розглядається як інструмент оперативного стримування і негайного реагування; дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громад – як носії адресної превенції, середовищного аналізу і постійної комунікації з населенням; чергові служби – як управлінський контур приймання, кваліфікації, пріоритезації та спрямування реагування; поліція охорони – як суб'єкт передделіктного режимного, технічного й організаційного захисту майна. Такий підхід виглядає обґрунтованим і відповідає сучасній логіці поліцейської діяльності.

Особливу наукову та практичну цінність мають пропозиції дисертанта щодо вдосконалення КУпАП. Йдеться не про фрагментарні зміни, а про цілісну модель оновлення адміністративно-деліктного провадження у майновій сфері. Автор пропонує запровадити спеціальний процесуальний режим електронних цифрових доказів, єдину електронну картку провадження, мінімальні стандарти мотивованості постанови, спеціалізований порядок профілактичного подання у справах про посягання на право власності, а також відновні заходи, спрямовані на реальне поновлення порушеного майнового становища потерпілої особи.

Варто підтримати ідею доповнення КУпАП новими статтями 40-2, 246-1, 251-1 та 282-1. Такі пропозиції є не лише формально законодавчими, а концептуально пов'язаними між собою. Вони спрямовані на формування інтегрованої моделі провадження, у якій доказування, мотивування рішення, цифрова простежуваність руху справи, профілактичний зворотний зв'язок і відновлення порушеного майнового стану функціонують як елементи єдиного правового циклу. Саме така комплексність і становить одну з головних переваг дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження сформульовані коректно, відповідають заявленій темі та дозволяють розкрити її у межах спеціальності 081 – Право. Мета роботи і дослідницькі завдання логічно узгоджені зі структурою дисертації. Їх аналіз свідчить про досягнення мети та виконання завдань дослідження. Автор послідовно переходить від загальнотеоретичного осмислення адміністративно-правової охорони права власності до аналізу суб'єктів, адміністративних деліктів, компетенції, процесуальної діяльності, проблем юрисдикційного циклу, профілактики та законодавчих пропозицій.

Методологічна база дисертації є достатньою для вирішення поставленого наукового завдання. У роботі використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема діалектичний, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, функціональний, логіко-семантичний, метод класифікації та узагальнення правозастосовної практики. Застосування цих методів дало змогу авторові не лише описати чинне правове регулювання, а й виявити його внутрішні суперечності, визначити проблеми практичної реалізації та запропонувати нормативно й організаційно вивірені шляхи вдосконалення.

Джерельна база дисертації є релевантною і репрезентативною. Автор використав 205 джерел, серед яких праці вітчизняних учених-адміністративістів, нормативно-правові акти України, підзаконні акти Кабінету Міністрів України, відомчі інструкції, судова практика, практика ЄСПЛ, статистичні та аналітичні матеріали. Такий обсяг і характер джерельної бази забезпечує належну обґрунтованість висновків дисертації.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що автором здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони з урахуванням інституційного, адміністративно-деліктного, процесуального, профілактичного та відновного вимірів. Новизна роботи виявляється передусім у концептуалізації адміністративно-правової охорони права власності як самостійного адміністративно-правового інституту; у функціональній класифікації суб'єктів відповідної охорони; в обґрунтуванні системоутворювальної ролі Національної поліції; у визначенні системних проблем адміністративно-юрисдикційної діяльності; у побудові двоконтурної моделі профілактики; у розробленні інтегрованої моделі оновлення КУпАП через цифрове доказування, електронну картку провадження, мотивованість постанов, профілактичні подання та відновні заходи.

Практичне значення дисертації не викликає сумнівів. Її результати можуть бути використані у науково-дослідній роботі – для подальшого вивчення проблем адміністративно-правової охорони права власності, адміністративної відповідальності, адміністративної юрисдикції та профілактики правопорушень; у правотворчій діяльності – для підготовки змін до КУпАП і підзаконних актів; у правозастосуванні – для вдосконалення діяльності Національної поліції, адміністративних комісій, спеціалізованих органів виконавчої влади та інших суб'єктів адміністративної юрисдикції; в організаційно-управлінській діяльності – для розроблення стандартів

документування, цифрової простежуваності та моніторингу виконання постанов; в освітньому процесі – при викладанні адміністративного права, адміністративного процесу, адміністративної відповідальності, поліцейської діяльності та права власності.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційного дослідження з достатнім ступенем повноти викладено в 11 наукових працях, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях та 5 тез доповідей на науково-практичних заходах. Зміст публікацій свідчить про послідовну апробацію ключових положень дисертації, зокрема щодо понятійного апарату права власності, інституту адміністративно-правової охорони права власності, адміністративно-процесуальної діяльності державних органів, об'єкта, об'єктивної сторони та суб'єктивних ознак адміністративних деліктів, а також аксіологічного й функціонального виміру права власності як адміністративно-правової цінності.

Наукові публікації дисертанта підтверджують, що основні положення роботи пройшли належну апробацію, а висновки і пропозиції не є випадковими або декларативними, а сформувалися внаслідок тривалої та послідовної наукової роботи над обраною проблематикою.

Оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження Антонова Артема Сергійовича загалом оформлене з урахуванням нормативних вимог і стандартів, передбачених для такого виду наукових робіт. Робота написана державною мовою, у науковому стилі, з дотриманням логіки викладу, структурної послідовності та внутрішньої узгодженості основних положень. Висновки до розділів і загальні висновки кореспондують із поставленими завданнями та змістом основного тексту дисертації.

Попри загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження А. С. Антонова, воно природно не позбавлене окремих дискусійних положень, які можуть бути предметом додаткового обговорення під час захисту.

1. Автор обґрунтовує необхідність спеціалізації профілактичного подання у справах про посягання на право власності. Така пропозиція посилює зв'язок між розглядом конкретної справи та усуненням причин і умов правопорушення. Водночас виникає практичне питання: які правові наслідки, на думку автора, має спричиняти формальне або безрезультатне реагування адресата на таке профілактичне подання?

2. У дисертації профілактика адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності розглядається як двоконтурна система – передделіктна ризик-орієнтована превенція і постделіктна профілактика. Така конструкція є методологічно цікавою. У зв'язку з цим доцільно уточнити: який із двох контурів, на думку автора, має більший практичний потенціал у сучасних умовах воєнного стану?

3. Автор розкриває профілактику як ризик-орієнтоване управління, а не як сукупність ізольованих заходів. Водночас практична реалізація такого підходу потребує конкретних показників результативності. У цьому контексті постає питання: які індикатори автор вважає найбільш придатними для оцінювання ефективності профілактики адміністративних правопорушень, що посягають на право власності?

4. У роботі підкреслюється значення community policing, взаємодії поліції з населенням, ОСББ, органами місцевого самоврядування та адміністраціями об'єктів. Водночас участь громадськості у профілактиці правопорушень може породжувати ризики формалізації або нерівномірності практики в різних громадах. У зв'язку з цим хотілося б уточнити: які процедурні гарантії мають забезпечити, щоб участь громади у профілактиці посягань на право власності була правомірною, сталою та результативною?

Зазначене жодним чином не впливає на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Висловлені зауваження мають дискусійний характер і спрямовані передусім на подальше уточнення окремих авторських положень. Науковий характер отриманих дисертантом результатів, обґрунтованість висновків і практична значущість запропонованих рекомендацій не викликають сумнівів.

Дисертація є самостійно виконаною, завершеною науковою працею. Її зміст відповідає заявленій науковій спеціальності 081 – Право.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Антонова Артема Сергійовича «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані та достовірні наукові результати, характеризується науковою новизною, має важливе теоретичне і практичне значення.

Рецензована дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти, наукових установах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. із змінами, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Антонов Артем Сергійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент:

**професор кафедри теорії права,
міжнародного права та приватного права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
доктор юридичних наук, професор**

Віктор МУШЕНОК

*Підпис завідувача
Вченої секретаріату*

Сторожак І.О.